VIALA

Radoznali francuski oficir Viala trudio se svim silama da što bolje izbliže upozna vladiku crnogorskog i da pronađe ključ vladičina karaktera. On je o Crnoj Gori saznao nešto po kazivanju, a nešto je i sam vidio okom stranca-romantičara: ako opazi stijene k nebu uperene i pri njima uboge pločare, takav će se putnik prije raspitati o legendama nego o posnom i tijesnom životu ljudi s kamena.

No, on se više puta susrio s vladikom i ugrabio bi priliku da s njim progovori. Ako nije sagledao pravo lice Crne Gore, da li je mogao upoznati vladiku? Ne do kraja i ne dublje, a ipak – otkrio je ponešto istine o vladici i njegovom karakteru i njegovim pogledima (uostalom, vladika mu je o tome sam govorio).

Viala je zapisivao, ponekad rukom ushićena čovjeka:

«On ima veličanstven stas, lijep oblik; on nosi vrlo dugu bradu i čuva dostojanstven izgled koji izaziva duboko poštovanje.»

Pa kazuje da mu je dvor prost i jednostavan, vrlo skroman (a Dipre primjećuje: «Za njegovim stolom, u njegovom namještaju i među osobama koje ga služe vidi se da vlada najveća pristojnost»).

Vialu je osvojilo vladičino ponašanje, potpuno neočekivano u onom nepristupačnom kršu. I zadivilo ga je obrazovanje ovog smirenog čovjeka: kad je i kako uspio da vrlo dobro nauči italijanski, njemački i ruski, a ponešto engleski i francuski?

«On je prijatan i učtiv; on je ne samo milostiv već takođe istinski gostoljubiv prema svima onima koji se jave kod njega, ma koje vjere bili... Njegovo držanje je odmjereno, čak fino prema onima koje on ne može da računa za svoje prijatelje... Crnogorski vladika je osoba najprostija, najmanje ohola u svojim privatnim odnosima i najmanje je vezan spoljašnjim znacima veličine, koji se mogu naći u njegovom položaju... On se drži vrlo pažljivo sa cijelim svijetom i uvijek s najvećom opreznošću. Njegova spoljašnjost odaje čovjeka oštroumna, umješna i možda čak prepredena»...

Francuz je bio zadivljen i vladičinim sklonostima prema umjetnosti – mnogo je čitao, učio, pa i sam pokušavao da sroči koju pjesmu o svome vremenu.

«On voli mnogo kulturu, za koju je učinio najveće napore; ali on se tuži i žali da se njegov narod pokazuje suviše privezan svojim starim običajima. On je oduvijek mnogo volio umjetnosti.»

Je li vladika skroman ili želi da se istakne? On se u sva zbivanja miješa, u gotovo svakoj prilici čuje se njegov ariječ, a tako je i u razgovoru, mada i sagovornika sluša veoma pažljivo. Čini li to sujetan čovjek koji teži da se nametne svome vremenu i ljudima? Može li duhovnik koji se odrekao ličnog života željeti da svuda sebe istakne?

Ovdje nema drugog odgovora: preduzimljiv po prirodi, težio je da neprekidno utiče na zbivanja, da ih – koliko je god mogućno – okreće u korist Crne Gore, da utiče čak i na predstave i mišljenja o njegovoj zemlji. Ako se i trudio da napravi utisak svojom pojavom, stavom ili govorom, bio je to samo jedan od načina da se pojača ugled male zemlje u brdima.

U vladičinoj politici postoji izvjestan red, sistem, on sam duboko razmišlja o svim zbivanjima i kretanjima u

svijetu – ne gleda usko i ne misli samo o Crnoj Gori i prilikama u njoj, već uzima u obzir i široka svjetska gibanja i trudi se da u tome svjetlu sagleda Crnu Goru, neki njen problem ili njene trenutne i buduće potrebe.

Želio je da bude što bolje obaviješten o svijetu i promjenama koje nastaju na široj osnovi. I koristio je svaku priliku da negdje pošalje svoje agente i poslanike.

O tim je poslanicima zapisao Viala:

«Crnogorski poslanici, sa parčetom hljeba pečenim u pepelu, bez luksuza, bez slugu, bez suvišnih rashoda, istinski veliki po svojoj prostoti, preduzimaju svoja poslanstva sa ozbiljnošću Spartanaca i idu da pregovaraju o stvarnijim dobrima, kao što je njihova svojina, njihova teritorija i njihova nezavisnost. Oni to čine sa dostojanstvom, plemenitošću, koja čudi samo one koji su izgubili sjećanje na herojska vremena.»

Vladika je jednom prilikom rekao Viali da je politika «škola sofizma i nauka lukavstva svedenih u sistem».

Na kraju takvog jednog razgovora vladika reče:

Nikad ne bismo završili raspravljanje o ovom predmetu. Što se tiče nas Crnogoraca, koji smo, istinu reći, jedna izgubljena tačka u prostoru, mi politiziramo onako isto kao porodice koje regulišu među sobom neznatne prepirke.

Jedna izgubljena tačka u prostoru!

A vladika se od početka borio da ne bude tako, da njegova zemlja dobije čvrsto mjesto i samostalno čestito ime na mapi svijeta.

Jedna izgubljena tačka u prostoru!

A vladika je vodio narod putem otpora i ponosa – neka drugi narodi i vladaoci shvate već jednom da se ne može olako posezati za Crnom Gorom i da nije dovoljno biti samo jači pa pružiti ruku ka njenom grlu.

Jedna izgubljena tačka u prostoru!

A valjalo je u samoj kući graditi red i slogu i u samim ljudima zapisati najvažnije odredbe zakonika.

Jedna izgubljena tačka u prostoru!

A trebalo je učiniti sve da neprijatelji i saveznici počnu u životu crnogorskog ratnika otkrivati bar nešto ljudske vrijednosti; jer, odnekud se uvriježilo shvatanje da se u ovom kamenom zavičaju ljudski životi rasipnički troše, da je to nekakva bezumna strast – presjeći jedan crnogorski život isto je što i mahnuti sabljom kroz dim.

Jedna izgubljena tačka u prostoru!

A vladika bi htio da sjutrašnji dan bude ljepši od današnjeg, i sve tako do vedrih dana i dobrih jutara.